

ØVELSE 2.1

SMÅ FORSØG MED CO₂**Formål:**

At undersøge nogle egenskaber ved CO₂ (carbondioxid).

Indledning:

CO₂ er en vigtig gas. CO₂ (carbondioxid) er det molekyle, der er grundlaget for opbygningen af alle organiske molekyler i alle levende organismer på jorden.

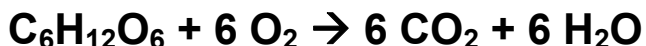
Primærproducenterne – planterne – omdanner atmosfærens CO₂ til glucose via fotosyntesen.

Fotosyntesen:

Atmosfæren indeholder ca. 0,034 volumen-% CO₂. At gassens volumen-% er 0,034, vil sige, at der i 1 L luft er 0,34 mL CO₂.

Til trods for carbondioxids (CO₂) betydning for opbygningen af organiske molekyler, går en del af verdenssamfundets debat på, at vi skal sænke udslippet af CO₂ til atmosfæren.

Selv om planterne fjerner CO₂ ved fotosyntesen, gendannes den brugte CO₂ ved, at alle levende organismer udfører respirationen for at få energi.

Respirationen:

Udover, at der dannes CO₂ ved respirationen, produceres der en mængde CO₂ når vi brænder olie og benzin af, for at skaffe energi. Benzin består bl.a. af molekylet oktan, C₈H₁₈. Når oktan (C₈H₁₈) forbrændes i en bilmotor sker det under dannelsen af CO₂.

Forbrænding af benzin (oktan)

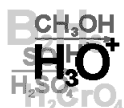
Fremstilling af CO₂

Teori:

Vi kan fremstille CO₂ på forskellige måder. Fordelen ved at fremstille den på den måde, som skal anvendes i dette forsøg, er, at vi kan styre strømmen af CO₂-gassen der bliver dannet.

Udgangsmaterialet for dannelsen af CO₂ i dette forsøg er NaHCO₃ (natriumhydrogencarbonat eller i daglig tale natron).

Når NaHCO₃ (natriumhydrogencarbonat) opvarmes, som f.eks. når vi bruger det som hævemiddel i æbleskiver, dannes der CO₂ ud fra følgende reaktion:

1. Er CO₂ tungere eller lettere end Oxygen (O₂)?

Formål:

At undersøge om CO₂ er tungere end oxygen (O₂) (ilt).

At undersøge om CO₂ kan bruges til at slukke ild.

Teori:

For at forskellige materialer kan brænde skal der være ilt (O₂) (Oxygen) tilstede.

Hvis CO₂ er tungere end ilt (O₂), vil det dale ned gennem luften og ville på den måde kunne lægge sig som et lag over det materiale der brænder, og på den måde fortrænge den ilt-holdige luft omkring.

Materialer:

- Reagensglas
- Prop med hul – proppen skal passe til reagensglasset
- Glasrør
- Slange
- Stativ
- Bunsenbrænder
- 1 stk. bægerglas 50 mL.
- Fyrfadslus
- NaHCO₃
(natriumhydrogencarbonat)

Fremgangsmåde:

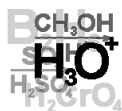
1. Opspænd reagensglasset i stativet ved hjælp af en klo.
2. Fyld reagensglasset ca. en fjerdedel op med NaHCO_3 .
3. Sæt proppen med glastrør og slange i reagensglasset.
4. Placer bunsenbrænderen under reagensglasset.
5. Tænd bunsenbrænderen og varm på reagensglasset i ca. 1 min.
6. Sæt fyrfadslýset i bægerglasset.
7. Tænd fyrfadslýset.
8. Hold enden af slangen hen over bægerglasset.
9. Noter iagttagelsen.

Resultat:

Hvad skete der med fyrfadslýset?

Bearbejdning:

- a. Hvilken reaktion sker der i reagensglasset med NaHCO_3 , når det varmes op med bunsenbrænderen?
- b. Afstem reaktionsskemaet øverst side 2.
- c. Er CO_2 lettere eller tungere end ilt? Begrund dit svar ud fra dine iagttagelser.
- d. Hvor bruger man CO_2 i det daglige?

2. Hvad sker der når CO_2 opløses i vand?

Formål:

At undersøge hvad der sker, når CO_2 opløses i vand.

Teori:

CO_2 er en gas, hvis opløselighed i vand er lille. For alle gasser gælder at opløseligheden i vand afhænger af gassens tryk. For CO_2 afhænger den af lufttrykket. Yderligere afhænger opløseligheden af vandets temperatur, således at jo varmere vandet er, jo mindre gas kan der opløses i vandet. Overskudsproduktionen af CO_2 ved forbrænding af fossile brændstoffer, kan derfor ikke bare opløses i verdenshavene.

Når CO_2 opløses i vand reagerer det til en vis grad med vand, efter følgende reaktionsskema:

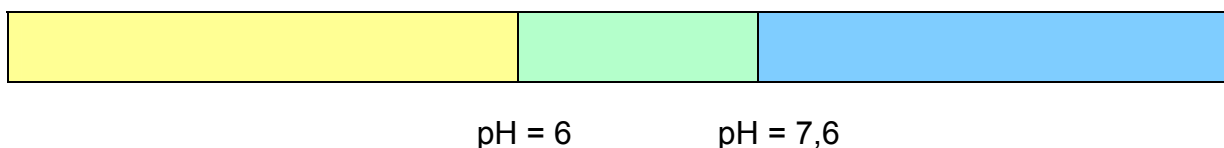

H_2CO_3 (kulsyre) er en syre, der yderligere vil reagere med vand efter følgende reaktionsskema:

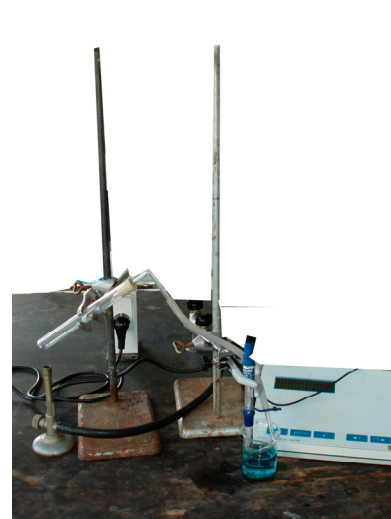
Ved reaktionen dannes HCO_3^- (hydrogencarbonat-ionen) og H_3O^+ (oxonium-ionen). Dannelsen af H_3O^+ (oxonium-ionen) medfører at opløsningen bliver mere sur, dvs. pH-værdien falder.

En opløsnings præcise pH-værdi kan registreres med et pH-meter. Skal vi bare registrere om pH værdien ændres, uden at kende den eksakte værdi, kan vi bruge en pH-indikator, som f.eks. bromthymolblå (BTB). BTB er blå, hvis opløsningens pH er over 7,6 og gul, hvis pH er under 6,0. I området mellem 6,0 og 7,6 giver BTB en grøn opløsning, dvs. en blanding af blå og gul.

Materialer:

- Reagensglas
- Prop med hul – proppen skal passe til reagensglasset
- Glasrør
- Slange
- Stativ
- Bunsenbrænder
- 1 stk. bægerglas 50 mL
- pH-meter
- NaHCO_3 (natriumhydrogencarbonat)
- Bromthymolblåt

Fremgangsmåde:

1. Opspænd reagensglasset i stativet ved hjælp af en klo.
2. Fyld reagensglasset ca. en fjerdedel op med NaHCO_3 .
3. Sæt proppen med glasrør og slange i reagensglasset.
4. Placer bunsenbrænderen under reagensglasset.
5. Klargør pH-meteret.
6. Kom vand i bægerglasset.
7. Mål pH-værdien i vandet. Notér pH-værdien.
8. Tilsæt et par dråber BTB til vandet. Notér farven.
9. Tænd bunsenbrænderen.
10. Tilled CO_2 til vandet, så boblerne starter ved bunden af bægerglasset.
11. Efter ca. 1 min aflæses pH-meteret og farven på opløsningen noteres.

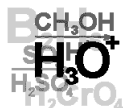
Resultater:

	pH	Farve
Start		
Slut		

Bearbejdning:

1. Er der overensstemmelse mellem opløsningens pH-værdi og BTB's farve ved starten af forsøget?
2. Er der overensstemmelse mellem opløsningens pH-værdi og BTB's farve ved afslutningen?
3. Hvad sker der, når CO_2 opløses i vand?
4. Er jeres resultater i overensstemmelse med teorien?
5. Hvorfor kan der ikke opløses ret meget CO_2 i vand?

3. Forbruger planter CO₂?

Formål:

At undersøge om planter forbruger CO₂.

Teori:

Du skal selv skrive et teoriafsnit, der forklarer, hvilken proces om planten bruger CO₂, og hvorfor du kan bruge den valgte metode, herunder også hvorfor det er smart at bruge en vandplante og danskvand. Du skal derfor lave forsøget, inden du skriver teorien.

Materialer:

- Reagensglas
- Vandpest
- BTB
- Prop
- Danskvand

Fremgangsmåde:

1. Kom vand i reagensglasset og tilsæt en smule danskvand.
2. Kom nogle dråber BTB i glasset, så opløsningen bliver lys gul.
3. Kom vandpestplanten i glasset. Glasset skal være helt fyldt med vand.
4. Sæt proppen i og lad glasset stå i vindueskarmen til næste gang.
5. Næste gang undersøg glasset.

Resultater:

Farven ved start	
Farven ved slut	

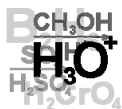
Bearbejdning:

Hvilke konklusioner kan du drage om plantens forbrug af CO₂ på baggrund af resultaterne?

Brug din kemiske viden til at argumentere for rigtigheden af resultatet.

Hvilke fejlkilder kan der være?

4. Er der CO₂ i menneskers udåndingsluft

Formål:

At undersøge om mennesker udånder CO₂.

Teori:

Lav selv et teoriafsnit, der beskriver, hvordan du vil kunne påvise, om der er CO₂ i menneskers udåndingsluft. Du skal også beskrive, hvor CO₂-en kommer fra, hvis det er i udåndingsluften.

Materialer:

Hvad vil du bruge?

Fremgangsmåde:

Hvordan vil du gennemføre forsøget?

Resultater:

Lav en tabel der viser resultaterne.

Bearbejdning:

Passer resultaterne med teorien

Fejlkilder:

Kunne der være fejlkilder i forsøget?